

До питання про поняття інвестиційної діяльності

Петрина В.Н., кандидат юридичних наук, професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПП НАВС

Уважне знайомство з нормами українського права, направленими на регулювання інвестиційної діяльності, дозволяє зробити висновок про суперечливість, еkleктичність і безсистемність цих норм та ефемерність поняття та самого інституту інвестиційної діяльності в українському праві. Щоб переконатися в цьому достатньо поглянути на те, що називається інвестиційною діяльністю в українському законодавстві, з точки зору теорії права.

Як відомо, предметом права, тобто правового регулювання, є суспільні відносини. Суспільні відносини урегульовані правом називаються правовідносинами. Кожна галузь, підгалузь чи інститут права регулює певну виокремлену групу відносин. Відокремити одну групу правовідносин від усіх інших правовідносин можна за певними ознаками, до яких, в першу чергу, відноситься склад правовідносин. До складу правовідносин традиційно відносять такі елементи, як: суб'єкти правовідносин, об'єкти правовідносин та зміст правовідносин. Розглянемо, що ж саме визначає законодавство України у якості ознак, за якими відносини з інвестиційної діяльності (надалі - «інвестиційні правовідносини») можна відокремити від будь-яких інших правовідносин.

Основоположний законодавчий акт України, направлений на регулювання інвестиційних відносин, є Закон України «Про інвестиційну діяльність» (надалі - «Закон»). Ч.1 ст. 5 Закону визначає наступних суб'єктів інвестиційної діяльності, тобто суб'єктів інвестиційних правовідносин: 1) інвестори і 2) учасники інвестиційної діяльності. Згідно із ч.1 ст. 5 Закону і інвесторами і учасниками інвестиційних правовідносин можуть бути 1) громадяни України та іноземних держав, 2) юридичні особи України та іноземних держав, 3) держави (Україна та іноземні держави). Інвесторами згідно з ч. 2 ст. 5 Закону вважаються такі громадяни, юридичні особи та держави, «які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування» [1]. Згідно із ч. 3 ст. 5 Закону учасниками інвестиційної діяльності вважаються такі громадяни та юридичні особи України та інших держав, «які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора» [1].

Виходячи із зазначеного в Законі переліку суб'єктів інвестиційних правовідносин відразу стає зрозумілим, що всупереч думці деяких українських науковців, що стверджують, що інвестиційна діяльність є різновидом господарської діяльності, а інвестиційне право є підгалуззю господарського права [2, с.5], інвестиційна діяльність за такою ознакою, як суб'єкти правовідносин не може бути віднесена до господарської діяльності.

Так, суб'єктами господарських правовідносин згідно зі ст.ст. 1 та 2 Господарського кодексу України (надалі - «ГКУ») обов'язково мають бути суб'єкти господарювання, а згідно з ч. 1 ст. 3 ГКУ господарською діяльністю є «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають ціннову визначеність» [3]. Суб'єктами господарювання згідно з ч.2 ст.55 ГКУ є «1) господарські організації - юридичні особи...; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці» [3]. Згідно з ч.1 ст.8 ГКУ «державна, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання» [3]. Той факт, що за Законом суб'єктами інвестиційних правовідносин, зокрема інвесторами, є особи, що не є суб'єктами господарювання (а саме громадяни, що не зареєстровані відповідно до закону як підприємці, та держави), не дозволяє говорити про інвестиційну діяльність як про різновид господарської діяльності. Таким чином, очевидно, що існує проблема із визначенням суб'єктів інвестиційної діяльності.

Існує також проблема щодо визначення об'єктів інвестиційних правовідносин. «Об'єкти правовідносин - це певні матеріальні, духовні та інші соціальні блага з приводу яких між суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються правовідносини» [4]. В законодавстві та юридичній науці України чітко не визначено, що є об'єктами інвестиційних правовідносин: чи це інвестиції, якими згідно зі статтею 1 Закону «є всі види майнових та інтелектуальних цінностей», чи це об'єкти інвестиційної діяльності, якими згідно зі ст.4 Закону так само можуть бути всі види майнових та інтелектуальних цінностей.

Невизначеність із суб'єктами та об'єктами інвестиційної діяльності тягне за собою проблему і із визначенням змісту інвестиційної діяльності і ще більше ставить під сумнів визначення інвестиційної діяльності як різновиду господарської діяльності.

Думається, що усі вищезазначені проблеми зникли б, якби в українському праві поняття «інвестиція» надали такого самого значення, яке воно має в економічно розвинутих країнах. Так, наприклад, в США інвестиція (анг. investment) визначається, як «придбання корпоративних прав, облигацій, часток в спільних фондах, нерухомого майна, майнових прав тощо з метою отримання в майбутньому доходу або приросту капіталу» [5, с.313]. Тобто інвестиція в США, на відміну від України, визначається не як певна цінність (об'єкт правовідносин), а як юридична дія, тобто акт придбання певної цінності з певною метою (тобто підстава виникнення правовідносин). Якби право України саме так трактувало поняття «інвестиція», то все стало б на свої місця: суб'єктами інвестиційних правовідносин стали б, з одного боку, особа, що набуває певні цінності, тобто інвестор, та, з другого боку, особа, що передає інвестору дані цінності; об'єктом інвестиційних правовідносин вважались би цінності, що набуваються інвестором; зміст інвестиційних правовідносин полягав би в правах і обов'язках інвестора щодо оплати відповідних цінностей та прав і обов'язків контрагента інвестора щодо передачі інвестору таких

цінностей та/або сплати інвестору відповідних доходів. В такому випадку можна було б також чітко розмежовувати певні разові інвестиції, які можуть здійснювати громадяни і держави як суб'єкти цивільно-правових правовідносин і які б не відносились до господарської діяльності, та самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик інвестиційну діяльність з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, що здійснюється суб'єктами господарювання і є різновидом господарської діяльності.

Список використаних джерел.

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
2. Вінник О.М. Інвестиційне право. Навчальний посібник. - К. : Аттіка, 2000. - 264 с.
3. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Кириченко В.М. Теорія держави і права. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/16011013/pravo/pravovidnosini>
5. Friedman, Jack P. Dictionary of Business Terms. Second Edition. - USA: Barron's Educational Series, Inc., 1994. - 692 p.